

Obsah

<i>Na úvod</i>	5
<i>Joanna Goszczyńska / Podoby expresionizmu v slovenskej próze štyridsiatych rokov (F. Švantner: Božia hra)</i>	7
<i>Marta Součková / K poetike tvorby Margity Figuli v kontexte naturizmu</i>	15
<i>Anna Kobylińska / Umelecké krédo Dominika Tatarku (V úzkosti hľadania)</i>	25
<i>Valér Mikula / Kúpeľňa („Hygienická láska“ u Tatarku)</i>	32
<i>Barbara Suchoň-Chmiel / Symbolika farieb v próze Jána Červeňa Modrá katedrála</i>	44
<i>Patrik Orišek / Kritická analýza noviel Ivana Horvátha zo štyridsiatych rokov (Tak sa to malo stať)</i>	52
<i>Andrea Bokníková-Tóthová / Novomeského filozofia tvaru (Poznámky o abstraktnej stránke obraznosti)</i>	59
<i>Adam Bžoch / Osobitosti vnímania tradícií v slovenskom nadrealizme</i>	73
<i>Zvonko Taneski / Obraz lásky v básnickom pásme Vladimíra Reisela Neskutočné mesto</i>	81
<i>Daniel Hevier / Automatizmus písania</i>	89
<i>Peter Macho / Príležitostná poézia – nástroj zápasu proti ľudáckemu režimu (A. Lacková-Zora: K 200. výročiu smrti D. Krmana, Nad hrobom mučeníckym)</i>	94
<i>Timothy Beasley-Murray / Medzi zúfalstvom a nádejou (Poézia rezistencie Jána Brocku)</i>	107
<i>Mária Bátorová / Tichý disident nielen v štyridsiatych rokoch (Pavol Strauss)</i>	117
<i>Edita Prihodová / Kultúrna koncepcia Ladislava Hanusa</i>	127
<i>Peter Mráz / Prejavy národnosocialistickej ideológie v Slovenských pohľadoch 1939–1945</i>	133

<i>Eva Vojtechová</i> / Komické v slovenskej dráme štyridsiatych rokov (I. Stodola: Komédia, J. Barč-Ivan: Sérum hlúposti).....	139
<i>Dagmar Robertsová</i> / Podoby slovenskej drámy a divadla v rokoch 1945–1949 (L. Lahola: Bezvetrie v Zuele).....	147
<i>Miloslav Vojtech</i> / Bakošov štruktúrálly model dejín slovenskej literatúry.....	157
<i>Libuša Vajdová</i> / Senzitivnosť slovenského kultúrneho prostredia v štyridsiatych rokoch na iné/odlišné (Na príklade prijímania rumunskej literatúry).....	171
<i>Miloslav Konečný</i> / Beniakov preklad diela Adama Trajana Benešovského.....	179
<i>Charles Sabatos</i> / Medzi dvoma svetmi: slovensko-americká kultúra štyridsiatych rokov (Thomas Bell: Dva svety, Out of this Furnace).....	186
<i>Lubomír Chalupka</i> / Niektoré paradoxy vývoja slovenskej hudobnej kultúry v štyridsiatych rokoch.....	191

Na úvod

Zborník *Štyridsiate roky 20. storočia v slovenskej literatúre* prináša väčšinu príspevkov z rovnomennej medzinárodnej vedeckej konferencie, ktorá sa uskutočnila v dňoch 24.–25. januára 2006 na Filozofickej fakulte UK v Bratislave pod organizačným zabezpečením Katedry slovenskej literatúry a literárnej vedy.

Zámerom konferencie bolo znovu preskúmať na úrovni dnešných umelecko-historických poznatkov jedno z kľúčových desaťročí 20. storočia v slovenskej literatúre. V tomto desaťročí niektoré staršie umelecké smery a tendencie doznievajú (realizmus, postsymbolizmus, expresionizmus), iné kulminujú (avantgarda, naturizmus) a ďalšie sa začínajú rozvíjať až do nasledujúcej zhubnosti (socialistický realizmus). Aj situácia spoločenskej nestability a limitovanej štátnej autonómie s prevažujúcimi totalitnými prvkami je v mnohých ohľadoch modelová pre takmer celé nasledujúce polstoročie. Nazdávame sa, že vytvorenie literárnohistorického modelu literatúry tohto komplikovaného desaťročia pri proporčnom zohľadnení literárneho, medziliterárneho, medziumeleckého i spoločensko-politického kontextu by mohlo v budúcnosti byť užitočným východiskom pre modelovanie celého 20. storočia.

O potrebe opätovne literárnohistoricky modelovať už ukončené 20. storočie v slovenskej literatúre, ktoré v doterajších syntézach bolo najviac poznačené apriórnyimi intervenciami mimovedeckého charakteru, dnes už nik nepochybuje. V poslednom desaťročí pribudlo viacero prác predstavujúcich vedecky korektné sondy do uvedeného obdobia, napr. trojdielna komentovaná antológia *Čítame slovenskú literatúru I–III* (Bratislava 1997–1998), príslušné state a heslá zo *Slovníka slovenských spisovateľov* (Praha 1999, Bratislava 2005), do istej miery i *Slovník slovenských spisovateľov 20. storočia* (Bratislava – Martin 2001) a *Dejiny slovenskej literatúry 3* (Bratislava 2004), ale aj štúdie publikované v odborných časopisoch (predovšetkým v *Slovenskej literatúre*) či v knižných súboroch jednotlivých autorov. Rovnako uverejnenie doteraz nevydaných umeleckých textov či korešpondencie a pamätí umožňuje dotvoriť si komplexnejší obraz o celkovej dobovej situácii v literatúre a spoločnosti. A napokon odborné historiografické či kulturologické práce z posledných rokov umožňujú nazerať na literatúru v rámci vedecky novo štruktúrovaného širšieho kontextu.

To všetko predstavuje spoľahlivý základ pre ďalší výskum, prehľbujúci a rozširujúci poznanie jednotlivých vývinových období slovenskej literatúry 20. storočia. Ak sme sa východiskovo rozhodli pre štyridsiate roky, bolo to

jednak – ako sme už uviedli – pre ich v mnohom reprezentatívny charakter, a jednak kvôli tomu, že práve toto desaťročie bolo v nedávnej minulosti v oficiálnych výkladoch vari najviac poznačené dezinterpretáciami či informačným tabuizovaním. Dnes už, pravda, nejde o „naprávanie“ jednej krajnosti opačnou či o odkrývanie „bielych miest“, ako tomu bolo v prvých ponovembrových rokoch, skôr o pohľad *sine ira et studio* (čo však nevyklučuje ani temperamentnejší prístup v niektorých príspevkoch) na jednotlivé literárne i umelecké fenomény tohto desaťročia.

Sondy do štyridsiatych rokov dvadsiateho storočia, ako ich prináša tento zborník, sú vedené nielen z čisto literárnohistorického či – čo je najčastejší prípad – literárno-interpretáčného hľadiska. Do mapovania tohto desaťročia sme odpočiatku zamýšľali zapojiť aj odborníkov z ďalších umenovedných a spoločenskovedných odvetví. Aj keď sa nám to nepodarilo v očakávanej miere, nazdávame sa, že viac-menej osihotený muzikologický a historický pohľad majú svoje oprávnené miesto v tomto zborníku, usilujúcim sa o mnohorakosť sond do tohto búrlivého desaťročia, plného prevratných zmien. Rovnako si vážime, že naše pozvanie na participáciu prijali zahraniční slovakisti i domáci „neslovakisti“ (komparatisti), celkom prirodzene prinášajúci zo svojho postu inovatívne pohľady.

Na záver vyslovme nádej, že zborník nebude bez užitočnosti ani pre ďalších skúmateľov tohto desaťročia, prechádzajúcich od „sond“ už k jeho modelu, a nakoniec ani pre tých, ktorí rozšíria pole bádania na predchádzajúce či nasledujúce decéniá.

V. M.